

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 2/2013 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om kriminalisering av förberedelse till vissa grova brott

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 6 november 2012 regeringens proposition med förslag till lagstiftning om kriminalisering av förberedelse till vissa grova brott (RP 141/2012 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att förvaltningsutskottet ska lämna utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Matti Marttunen och lagstiftningsråd Jussi Matikkala, justitieministeriet

- polisinspektör Antti Simanainen, inrikesministeriet
- statsåklagare Jorma Äijälä, Riksåklagarämbetet
- polisinspektör Ari-Pekka Calin, Polisstyrelsen
- kriminalinspektör Markus Välimäki, Central-kriminalpolisen
- kriminalinspektör Petri Rainiala, Polisinrättningen i Helsingfors
- advokat Antti Riihelä, Finlands Advokatförbund
- professor Kimmo Nuotio.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i strafflagen, lagen om rättegång i brottmål, den gällande tvångsmedelslagen och den tvångsmedelslag som träder i kraft den 1 januari 2014.

Enligt förslaget fogas till strafflagen bestämmelser om straffbarhet för förberedelse till vissa grova brott. Förberedelse till dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, tagande av gisslan och grovt rån och överenskommelse om att begå dessa brott kriminaliseras. Bestämmelserna om rekvisitfaktorererna är så exakt avgränsade som möjligt i enlighet med legalitetsprincipen.

För förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa ska fängelse i högst fyra år kunna dömas ut. Till sådan förberedelse gör sig den skyldig som för att begå ett brott mot liv eller grovt misshandla någon innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet. Detsamma gäller den som med någon annan kommer överens om att begå brottet, gör upp en detaljerad plan för att begå brottet eller lejer eller befäller någon eller på annat sätt anstiftar brottet eller lovar eller erbjuder sig att begå brottet.

För förberedelse till tagande av gisslan ska det kunna dömas ut fängelse i högst tre år. Till sådan förberedelse gör sig den skyldig som för att ta gisslan innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet. Också den gör sig skyldig till förberedelse som ställer i ordning eller skaffar ett utrymme som behövs för att begå brottet, med någon annan kommer överens om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet.

Maximistraffet för förberedelse till grovt rån föreslås vara fängelse i tre år. Till sådan förberedelse gör sig den skyldig som för att begå ett grovt rån innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som hjälpmedel vid brottet. Också den gör sig skyldig till för-

beredelse som skaffar särskild information som behövs för att begå brottet, med någon annan kommer överens om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet.

När det gäller alla de föreslagna förberedelsebrotten föreslår regeringen en bestämmelse om att personen är fri från straffansvar, om risken för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker eller om personen frivilligt eliminerade betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen till brottet.

Genom en ändring av lagen om rättegång i brottmål tryggas rättigheterna för offret vid förberedelsebrott.

Tvångsmedelslagstiftningen ändras så att polisen får behöriga medel vid undersökningen av förberedelsebrott.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Regeringen föreslår i propositionen att förberedelse till vissa grova brott — mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, tagande av gisslan och grovt rån — ska kriminaliseras.

Huvudregeln i vår nationella straffrätt har varit att gärningen normalt måste vara fullbordad för att vara straffbar. I många fall har också försök till uppsåtligt brott kriminaliserats. Enligt propositionen framskrider "livscykeln" för den händelsekedja som eventuellt kan bedömas som ett brott i teorin från en planering i "sinnet" till konkret förberedelse, härifrån vidare till försök och till slut en fullbordad gärning och gärningens följder. På det hela taget är skillnaden mellan planering, förberedelse och försök inte alltid klar.

Fastän straffbarhet i regel inträder först när försökströskeln passerats ingår det cirka 20 förberedelsekriminaliseringar i vår strafflag (39/1889). En del av bestämmelserna grundar sig på internationella förpliktelser och gäller förberedelse till brott som hotar människoliv och

bestraffas extremt hårt, t.ex. folkmord, allmänfarliga brott och terrorism. Att förberedelse till många brott kriminaliserats beror på att man velat skydda statliga funktioner eller transport-, penning- eller betalningssystemet. Hittills har individuella skyddsintressen på några få undantag när inte skyddats genom förberedelsekriminaliseringar.

Utskottet instämmer i propositionens påpekande att brott mot liv, grov misshandel, grovt rån och tagande av gisslan är synnerligen allvarliga brott. De utgör ett hot mot liv och hälsa och måste därför tas på allvar, poängterar utskottet. De får också medborgarna att känna sig otrygga. Därför att det viktigt att kriminalisera förberedelse till de brott regeringen föreslår. I vårt samhälle är kriminalisering av förberedelse framför allt en rättvisefråga.

Vid undersökningen av vissa nyligen inträffade rån mot penningtransporter och guldsmedsbutiker har det uppdagats att åtminstone en del av gärningsmännen kommit från utlandet för att utföra rånet mot ersättning, framgår det av propositionen. De här rånerna karaktäriseras av stor

planmässighet i och med att gärningsmännen haft skjutvapen, stulna fordon och andra nödvändiga redskap. Utmärkande för rånen har varit att gärningsmännen organiserat sig för dem och utfört dem med en viss professionalitet. När det gäller underlaget till lagförslaget i övrigt hänvisar utskottet till det som sägs i propositionen.

Utom att förberedelsekriminaliseringarna är motiverade ur rättvisesynpunkt handlar det också om att ge polisen effektivare verktyg för att i tillräckligt god tid kunna ingripa mot verksamhet av förberedelseyp. Både den gällande polislagen (493/1995) och den nya polislagen (872/2011), som träder i kraft den 1 januari 2014, har bestämmelser som avser att förhindra brott. Men straffbestämmelserna och befogenheterna i den aktuella propositionen är ett behövt komplement. Det är viktigt att polisen kan använda befogenheter enligt förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen när det blir straffbart att förbereda grova brott som nämns i propositionen.

Under sakkunnigutfrågningen nämndes också grov utpressning som ett förberedelsebrott som skulle kunna kriminaliseras. Särskilt inom den organiserade brottsligheten används grov utpressning för att skaffa tillgångar, ibland rentav med utnyttjande av rent fiktiva fordringar. Organiserade brottsligheter har normalt en strikt intern hierarki som bygger på regler som måste åtgärdas. Den som bryter mot reglerna får vanligen ett hårt straff. Ett annat typiskt drag för ligor av det här slaget är att den som fattar det slutliga beslutet om dådet inte själv nödvändigtvis deltar i de brottsliga gärningarna på något sätt. Det som man här kommer att tänka på är de så kallade västgängen. Samhället måste aktivt gripa tag i all slags organiserad brottslighet, framhåller utskottet. Aktiv och tidig intervention har också en preventiv effekt. Utskottet vill trots detta inte nu föreslå några nya brott i den kriminalisering regeringen föreslagit. Eftersom regleringen ännu befinner sig i sin initialfas bör man i den föreslagna lagen, som även principiellt sett är av vi-

tal betydelse, begränsa sig till brott där maximistraffet är fängelse i minst tio år. De förberedelsebrott som regeringen föreslagit är även gärningar som innebär omedelbar fara för liv eller synnerligen allvarlig fara för hälsa. När erfarenheter finns att tillgå bör man i vilket fall som helst fortsätta diskussionen om t.ex. förberedelse till grov utpressning lämpligen kunde beläggas med straff i olika sammanhang.

Kriminaliseringen av förberedelse är förknippad med en rad juridiskt relevanta frågor. Till dem hör frågan om hur brottet kan bevisas. Förberedelse innebär ännu inte att personen i fråga börjat utföra den verkställighetsåtgärd som anges i rekvisitet. I denna fas accentueras gärningsmannens intention — den subjektiva sidan — mer än vid försök. Som det sägs i propositionen är det i praktiken fråga om vad gärningsmannen planerar när han eller hon utför en viss åtgärd. Brottansvar kräver alltid även något slag av objektivt observerbara gärningar, för ingen kan straffas för blotta tanken. Trots att det inte är någon lätt uppgift att formulera rekvisit anser utskottet av propositionens rekvisit för förberedelsebrott är noga avgränsade med hänsyn till olika rättsprinciper och behovet av lagstiftning.

De sakkunniga som utskottet hört har varit mycket nöjda med förslaget. Propositionens utgångspunkter har fått ett starkt stöd. I vissa yttranden har det föreslagits ändringar i enskilda paragrafer och motiven till dem. Detta är helt förståeligt, eftersom det handlar om en principiellt betydelsefull ändring av lagstiftningen där faktorer som drar åt olika håll måste vägas mot varandra. Sammantaget sett anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker den utan ändringar.

Ställningstagande

Förvaltningsutskottet föreslår

att lagutskottet beaktar det som sägs ovan.

FvUU 2/2013 rd — RP 141/2012 rd

Helsingfors den 12 mars 2013

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Pirkko Mattila /saf
vordf. Maarit Feldt-Ranta /sd
medl. Heikki Autto /saml
Jussi Halla-aho /saf
Rakel Hiltunen /sd
Reijo Hongisto /saf
Elsi Katainen /cent

Timo V. Korhonen /cent
Markus Lohi /cent
Outi Mäkelä /saml
Markku Mäntymaa /saml
Osmo Soininvaara /gröna
Ulla-Maj Wideroos /sv
ers. Anne Holmlund /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Ossi Lantto.